

บทปริทัศน์หนังสือ (Book Review)

กุสุมา รักษมณี. (2549). การวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต. กรุงเทพฯ: ภาควิชาวิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

การวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต: ภาพเงาแห่งทฤษฎีรสที่ปรากฏในวรรณคดีไทย

An Analysis of Thai Literature Based on the Theory of Sanskrit Literature:
Shadows of Taste Theory Found in Thai Literature

โกวิทย์ พิมพวง¹

Kowit phimpuang

¹ ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Department of Thai Language, Faculty of Humanities, Kasetsart University

ผู้ปริทัศน์ได้ศึกษาภาษาสันสกฤตที่ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ในปี พ.ศ. 2542 หลังสำเร็จการศึกษาได้เข้าทำงานในวงการการศึกษา โดยเป็นอาจารย์สอนภาษาไทยและภาษาบาลี-สันสกฤตในระดับอุดมศึกษา ช่วงระยะเวลาที่ศึกษาภาษาสันสกฤตที่คณะโบราณคดี ผู้ปริทัศน์ได้สนใจอ่านหนังสือเกี่ยวกับภาษาสันสกฤตเล่มหนึ่ง หนังสือเล่มดังกล่าวมีขนาดไม่ใหญ่มาก มีเนื้อหาแปลกใหม่ ไม่ซ้ำกับใคร ด้วยการศึกษาการเทียบเคียงเรื่อง “ทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต” มาวิเคราะห์และอธิบายในวรรณคดีไทย นับเป็นปรากฏการณ์ใหม่ในวงการภาษาและวรรณคดีสันสกฤต ผู้ปริทัศน์จึงเกิดความประทับใจหนังสือเล่มนั้นเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

เมื่อเอ่ยชื่อหนังสือเล่มดังกล่าวแล้ว หลายคนจะรู้จักเป็นอย่างดี หนังสือเล่มนั้นมีชื่อว่า “การวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต” เป็นหนังสือที่มีความโดดเด่นด้วยแนวคิดใหม่ของผู้เขียนที่ประสงค์จะนำเสนอทฤษฎีสันสกฤตโดยเฉพาะเรื่องรสแห่งวรรณคดีสันสกฤตมาวิเคราะห์และอธิบายให้เห็นเชิงประจักษ์ในวรรณคดีไทย หนังสือเล่มดังกล่าวเขียนโดย ศาสตราจารย์ ดร.กุสุมา รักษมณี (ตำแหน่งทางวิชาการขณะนั้น) ท่านเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านภาษาและวรรณคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาและวรรณคดีสันสกฤต และภาษาและวรรณคดีไทย ประจำภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

จากคำนำในการพิมพ์ครั้งที่ 1 ในปี พ.ศ. 2534 ในหนังสือเล่มดังกล่าว ทำให้ทราบว่า ก่อนที่จะมาเป็นหนังสือเล่มนี้ เคยเป็นผลงานวิจัยของผู้เขียนที่เคยได้รับทุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2530 มาก่อน ต่อมา ในปี พ.ศ. 2549 ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี ได้พิจารณาเห็นแล้วว่า งานวิจัยดังกล่าวเป็นงานที่นักวิชาการ อาจารย์และนักศึกษาเกือบทุกสถาบันสามารถนำไปใช้อ้างอิงเพื่อประโยชน์ทางวิชาการได้ ตลอดจนสามารถใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยด้านวรรณคดีได้เป็นอย่างดี จึงได้จัดพิมพ์ขึ้นใหม่โดยพิมพ์เป็น “ตำราลำดับที่ 1” ภายใต้โครงการตำรา-ภาษาจารึก ของภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร (2549 : ก)

ข้อหนึ่งที่ทำให้หนังสือเล่มนี้มีความน่าสนใจจนนำไปสู่การเกิดความประทับใจของผู้ปริทัศน์คือการตั้งคำถามนำไปสู่การศึกษาหาคำตอบ ตลอดทั้งการนำเสนอเนื้อหาด้านวรรณคดีสันสกฤตเพื่อนำมาใช้วิเคราะห์และอธิบายในวรรณคดีไทย ซึ่งเนื้อหาหลักเช่นนี้หาไม่ได้ในหนังสือเล่มอื่น คำถามสำคัญที่ผู้เขียนได้หยิบยกขึ้นมาเขียนเพื่อตั้งเป็นคำถามวิจัยและนำไปสู่การศึกษาค้นคว้าหาคำตอบ ได้แก่ บรรดาทฤษฎีวรรณคดีทั้ง 8 ของสันสกฤตนั้นวิธีใดน่าจะเหมาะสมกับวรรณคดีไทย ทฤษฎีที่ศึกษากลวิธีการประพันธ์โดยตรง เช่น อลังการ ฯลฯ กวีไทยตระหนักถึงกลวิธีเหล่านั้นมากเพียงใด กวีไทยรู้จักกลวิธีการประพันธ์ตามหลักทฤษฎีใด เพียงใด และนำมาใช้มากเพียงใด และอีกข้อหนึ่งที่น่าสนใจเป็นพิเศษ คือ ทฤษฎีที่ศึกษาผลที่เกิดแก่ผู้อ่าน ได้แก่ ทฤษฎีสมีมีความเป็นสากลมากเพียงใด และอาจนำมาใช้ในการศึกษาวรรณคดีไทยได้อย่างไร (2549 : 4-5) คำถามนำไปสู่การศึกษาหาคำตอบเหล่านี้ ล้วนเป็นการจุดหรือปลุกกระแสความคิดความสนใจใคร่รู้ของนักภาษาและวรรณคดีทั้งหลายได้เป็นอย่างดี

โดยส่วนตัวผู้ปริทัศน์เห็นว่า หนังสือชื่อว่า “การวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต” ของผู้เขียนเล่มนี้ อาจมีข้อจำกัดอยู่บ้าง เนื่องจากสาระในหนังสือเล่มนี้นำมาจากผลงานวิจัย และยกขึ้นเป็นตำราที่ผู้เขียนใช้บรรยายในระดับมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิตในสถาบันการศึกษาต่างๆ ของประเทศไทย ถ้ากล่าวถึงตำราสาระในตำรานั้นอาจอ่านค่อนข้างยากเมื่อเปรียบเทียบกับ

กับหนังสือทั่วๆ ไป ตลอดทั้งโครงสร้างสาระของตำราก็ประกอบด้วยเรื่องที่เน้นหนักไปทางวิชาการเป็นอย่างมาก มีคำศัพท์เฉพาะ (Technical Term) คือภาษาสันสกฤตเป็นจำนวนมาก ดังนั้น จึงอ่านได้ไม่ง่ายสำหรับผู้สนใจทั่วไปที่ไม่ได้อยู่ในวงการภาษาและวรรณคดีสันสกฤต แต่ถ้าผู้สนใจทั่วไปตั้งใจศึกษาค้นคว้าและทำความเข้าใจเพิ่มเติม ก็จะสามารถเข้าใจสาระได้ไม่ยากเช่นกัน และเนื่องจากเป็นหนังสือที่เน้นเกี่ยวกับวรรณคดีสันสกฤตมากกว่าเนื้อหาด้านวรรณคดีไทย จึงทำให้มีความโดดเด่นและน่าสนใจตลอดทั้งสาระทางวิชาการหลายประเด็นที่ปรากฏภายในเล่ม เช่น ขอบเขตที่ศึกษา วิธีการวิจัย แม้ว่าปัจจุบันโลกมีพลวัตสูงอย่างไร แต่สาระทั้งหลายในหนังสือนี้ก็ยังคงลักษณะร่วมสมัยในปัจจุบัน

สำหรับผู้สนใจความรู้ด้านทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤตโดยเฉพาะอย่างยิ่ง “รสรวรรณคดีสันสกฤต” และการนำรสดังกล่าวมาวิเคราะห์และอธิบายในวรรณคดีไทยหรือถ้าสนใจแล้วประสงค์จะนำทฤษฎีสมาแห่งวรรณคดีสันสกฤตดังกล่าวนั้นไปประกอบสร้างในวรรณคดีไทยร่วมสมัย หนังสือเล่มนี้สามารถตอบสนองความคิดความต้องการของผู้สนใจได้เป็นอย่างดี ผู้ปริทัศน์จึงขอแนะนำหนังสือ “การวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต” เล่มนี้ และภายในหนังสือเล่มนี้ได้จัดแบ่งเนื้อหาต่างๆ ออกเป็น 6 บท ได้แก่ บทที่ 1 บทนำ บทที่ 2 วรรณคดีศึกษาตามทฤษฎีสันสกฤต บทที่ 3 ความเป็นมาของทฤษฎีอลังการในวรรณคดีไทย บทที่ 4 รสในวรรณคดีสันสกฤต บทที่ 5 การวิเคราะห์รสในวรรณคดีไทย และบทที่ 6 สรุป

บทแรกของหนังสือคือบทนำ ผู้เขียนได้เริ่มบทแรกโดยการอารัมภบทแก่ผู้อ่านด้วยการให้ข้อมูลเพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบว่าก่อนที่จะมาเป็นหนังสือชื่อ “การวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต” นี้ เคยเป็นผลงานวิจัยมาก่อน ทั้งนี้ ภายในบทนำนั้น ผู้เขียนได้แสดงส่วนประกอบต่างๆ ของโครงการวิจัยให้ผู้อ่านได้เห็นด้วย ส่วนประกอบต่างๆ ของโครงการวิจัยที่พบในบทนำนี้ ได้แก่ ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา วัตถุประสงค์การวิจัย ขอบเขตของการวิจัย สมมุติฐานในการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และข้อตกลงเบื้องต้น

ในส่วนของบทนำนี้ ผู้เขียนได้แสดงเจตจำนงของ

การแสวงหาคำตอบใจทวิวิจัยไว้ชัดเจน โดยส่วนตัวผู้ปริทัศน์เห็นว่าบทนำของผู้เขียนเขียนได้ดีมากและชัดเจนมาก โดยเฉพาะวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้เขียนได้ระบุวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยไว้ชัดเจนและครอบคลุมทุกประเด็นที่ประสงค์จะศึกษาโดยสอดคล้องกับขอบเขตของการวิจัยเป็นอย่างดี วัตถุประสงค์ของการวิจัยประการแรก ได้แก่ มุ่งหลักการวิเคราะห์วรรณคดีสันสกฤตตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤตซึ่งปรากฏในตำราวรรณคดีสันสกฤตในสมัยต่างๆ สืบกันมา ประการที่สอง ได้แก่ พิจารณานำหลักการวิเคราะห์ที่เหมาะสมมาใช้กับวรรณคดีไทย และประการสุดท้าย ได้แก่ หาแนวทางในการวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต (2549 : 5)

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้ระบุถึงขอบเขตของวรรณคดีไทยที่จะนำมาศึกษาวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีสันสกฤตสันสกฤตเพื่อมิให้มีขอบเขตที่กว้างจนเกินไป โดยผู้เขียนได้ระบุขอบเขตว่าจะนำเฉพาะวรรณคดีไทยโบราณกล่าวคือ วรรณคดีตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงวรรณคดีสมัยรัชกาลที่ 3 มาศึกษาวิเคราะห์ตามทฤษฎีสันสกฤตสันสกฤต เหตุผลสำคัญที่ผู้เขียนได้ระบุขอบเขตไว้เช่นนั้นก็เพราะว่าวรรณคดีไทยหลังสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา ส่วนใหญ่จะได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมที่หลังไหลเข้ามาจากประเทศตะวันตก (2549 : 5) ประเด็นนี้ผู้ปริทัศน์เห็นพ้องกับผู้เขียนว่า ขอบเขตชัดเจนเป็นอย่างมากและยังทำให้ผู้อ่านวรรณคดีทั้งหลายได้มองเห็นภาพรวมและปรากฏการณ์ของวรรณคดีไทยตลอดทั้งอิทธิพลของวรรณกรรมต่างประเทศที่มีต่อวรรณคดีไทยในยุคสมัยหลังรัชกาลที่ 4 ได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

มีข้อน่าสนใจอีกข้อหนึ่งซึ่งพบในหนังสือดังกล่าวคือผู้เขียนได้เขียนข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับวรรณคดีว่าวรรณคดีที่ใช้ในหนังสือเล่มนี้มีได้หมายความว่าความแคบดังปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ที่ว่า “วรรณกรรมที่ได้รับยกย่องว่าแต่งดีมีคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ถึงขนาด” เท่านั้น แต่ผู้เขียนใช้หมายความว่าความในวงกว้างออกไป คือ หมายถึงงานวรรณกรรมทั่วไป (2549 : 6) ดังนั้น บางครั้งผู้ปริทัศน์จะสังเกตเห็นว่าผู้เขียนได้ใช้คำว่า งานประพันธ์บ้าง บทประพันธ์บ้าง ผลงานของกวีบ้าง อยู่ในหลายๆ ที่ในหนังสือเล่มดังกล่าว

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้ระบุเกี่ยวกับการเขียนคำภาษาสันสกฤตในหนังสือดังกล่าวด้วยว่าจะเขียนตามเสียงอ่านตรงตามภาษาเดิมให้ได้มากที่สุด ยกเว้นคำที่คุ้นหูคนไทยแล้ว เช่น บางคำที่กร่อนเสียงพยางค์ท้าย อาจไม่ประวิสรรชนีย์ รวมทั้งคำใดที่ควรแสดงรูปเดิมไว้ ผู้เขียนก็จะเขียนกำกับไว้ในวงเล็บ (2549 : 7) ข้อนี้แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนต้องการที่จะสื่อคำและความหมายเพื่อให้ผู้อ่านได้อ่านแล้วเข้าใจง่ายขึ้น เป็นการช่วยให้ผู้อ่านได้รู้สึกว่ามีได้อ่านสิ่งที่ยาก เพราะตามปกติศัพท์ภาษาสันสกฤต ผู้ที่ไม่ได้อยู่ในวงการสันสกฤตมักจะมีความรู้สึกว่ายากและลำบากเมื่อต้องอ่านคำศัพท์ภาษาสันสกฤต

เมื่อผู้เขียนได้ทำข้อตกลงเบื้องต้นเพื่อทำความเข้าใจร่วมกันกับผู้อ่านแล้ว ในบทที่ 2 ผู้เขียนได้หยิบยกข้อมูลเกี่ยวกับวรรณคดีสันสกฤตที่เกี่ยวข้องทั้งหมดมานำเสนอแก่ผู้อ่าน ผู้เขียนเริ่มนำเสนอประเด็นสำคัญคือลักษณะของวรรณคดีสันสกฤตเป็นอย่างไร เป็นการให้ข้อมูลด้านวรรณคดีสันสกฤตก่อนเพื่อที่จะนำข้อมูลวรรณคดีสันสกฤตนั้นมาเปรียบเทียบกับวรรณคดีไทยอันจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจลักษณะของวรรณคดีทั้งสองได้ชัดเจนขึ้น อีกทั้ง ผู้เขียนได้นำเสนอภาพรวมของทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤตแก่ผู้อ่านด้วย ทฤษฎีเหล่านั้น ได้แก่ ทฤษฎีสันสกฤต ทฤษฎีองค์การ ทฤษฎีคุณ ทฤษฎีมิติ ทฤษฎีอรรถ ทฤษฎีโวหาร ทฤษฎีโวหาร ทฤษฎีโวหาร ทฤษฎีโวหาร (2549 : 23-43) ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบและเข้าใจในเบื้องต้น ในตอนท้ายของบทที่ 2 ผู้เขียนยังได้รวบรวมและนำเสนอรายชื่อวรรณคดีสันสกฤตที่มีชื่อเสียงต่างๆ ไว้ด้วย เช่น ภารตมุณี ภารตมุณี ภารตมุณี มาให้ผู้อ่านได้รู้และทราบประวัติของกวีเหล่านั้นพอสังเขปอีกด้วย

ผู้ปริทัศน์ได้อ่านสารัตถะที่ผู้เขียนได้หยิบยกขึ้นมาเสนอในบทที่ 2 แล้วทำให้ทราบว่า ผู้เขียนมีเจตนาที่จะนำเสนอข้อมูลอันเป็นพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีศึกษาตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤตให้ผู้อ่านได้รู้พอเป็นพื้นฐานความรู้ซึ่งพื้นฐานความรู้ดังกล่าวจะทำให้ผู้อ่านสามารถประสานองค์ความรู้ใหม่ที่ผู้เขียนจะนำมาเสนอและถ่ายทอดแก่ผู้อ่านข้างหน้าได้ง่ายขึ้น

ต่อมาเป็นบทที่ 3 ผู้เขียนได้หยิบยกสารัตถะเกี่ยวกับความเป็นมาของทฤษฎีองค์การในวรรณคดีไทยมานำเสนอและถ่ายทอดแก่ผู้อ่าน บทนี้ผู้เขียนยังคงมีเจตนาที่จะ

นำเสนอข้อมูลอันเป็นพื้นฐานความรู้ด้านประวัติความเป็นมาของอลังการและอธิบายว่าอลังการนั้นเกี่ยวข้องกับวรรณคดีไทยอย่างไรบ้าง อลังการจึงถือเป็นเนื้อหาหลักในบทนี้ ทั้งนี้ ผู้เขียนได้นำเสนอประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวกับอลังการ ได้แก่ อลังการในภาษาและวรรณคดี อลังการเป็นคุณลักษณะของวรรณคดีไทย อิทธิพลของอลังการจากวรรณคดีบาลี และประเด็นสุดท้าย ได้แก่ อิทธิพลของอลังการจากตำราบาลี

จากสารัตถะในบทที่ 3 นี้ ประเด็นที่ผู้เขียนได้นำเสนอแก่ผู้อ่านคือกวีและคนธรรมดาอาจมองสิ่งหนึ่งที่เห็นเหมือนกันแล้วคิด จินตนาการและเข้าใจต่างกันได้ กวีอาจจะมองสิ่งหนึ่งนั้นแล้วกลั่นกรองจินตภาพภายในแล้วจึงค่อยถ่ายทอดออกมาเป็นคำประพันธ์ที่แสดงความคิด ความรู้สึกที่มีต่อสิ่งที่พบเห็นนั้นได้ ซึ่งการใช้ภาษาของกวีนั้นจะประดับด้วยอลังการจึงต่างไปจากภาษาของคนธรรมดา (2549 : 72-73) ประเด็นนี้ ผู้ปริทัศน์มีความเห็นสอดคล้องด้วยเป็นอย่างยิ่งและนับว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่กวีและคนทั่วไปอาจมองและคิดสิ่งที่เห็นร่วมกันไม่เหมือนกันก็ได้ เนื่องจากกวีจะมีความคิด จินตนาการ และความรู้สึกที่ละเอียดอ่อนและลุ่มลึกกว่าคนธรรมดา

ต่อจากนั้น ผู้เขียนได้นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับอลังการในฐานะเป็นคุณลักษณะของวรรณคดีไทย ซึ่งประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นว่า “วรรณคดีทั่วโลกมีอลังการ” ไม่เว้นแม้แต่วรรณคดีไทย แต่การที่วรรณคดีไทย เช่น มหาชาติคำหลวง ตรวจพบว่าเมื่ออลังการตรงตามทฤษฎีอลังการของสันสกฤตนั้น อาจเป็นความบังเอิญที่กวีไทยแต่งได้ตรงตามหลักเกณฑ์ของสันสกฤตหรือกวีไทยได้เรียนรู้จากตำราอลังการของบาลีอีกที ก็เป็นไปได้ ทั้งนี้ ผู้เขียนและนักวิชาการที่เกี่ยวข้องได้ย้ำว่า ที่เป็นเช่นนั้น ไม่ได้หมายความว่าอลังการศาสตร์ของสันสกฤตมีอิทธิพลโดยตรงต่อวรรณคดีไทย ทั้งนี้ ผู้เขียนเชื่อว่าอลังการในบทประพันธ์ไทยส่วนหนึ่งเป็นสมบัติของไทยเอง แต่จะปฏิเสธเสียทีเดียวว่าไทยไม่ได้รับแบบอย่างจากอินเดียย่อมไม่ได้ เพราะรูปแบบและแนวโน้มในการใช้อลังการ โดยเฉพาะอลังการทางความหมายในคำประพันธ์ไทยยังคงมีร่องรอยของอิทธิพลของอินเดียอยู่ ถ้าพูดถึงอิทธิพลของด้านอลังการที่มีต่อวรรณคดีไทยนั้น ผู้เขียนระบุว่าวรรณคดีไทยได้รับอิทธิพลจาก

วรรณคดีบาลีและจากคัมภีร์สุโฆลาลังการ (ตำราอลังการศาสตร์ของบาลี) ซึ่งก็ได้จำลองมาจากตำราสันสกฤตอีกทีหนึ่ง (2549 : 88) ดังนั้น ในบทที่ 3 นี้ ผู้ปริทัศน์เห็นว่าผู้เขียนได้นำเสนอและถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับอลังการได้อย่างชัดเจนและครบถ้วน

บทที่ 4 นับว่าเป็นบทที่เป็นหัวใจของหนังสือก็ได้ เพราะบทที่ 4 นี้ ผู้เขียนได้นำเสนอและถ่ายทอดข้อมูลความรู้เกี่ยวกับรสในวรรณคดีสันสกฤตทั้งหมด ภายในบทที่ 4 นี้ ประกอบด้วยหัวข้อต่างๆ ได้แก่ องค์ประกอบของรส รสตามทฤษฎีการละคร รสตามทฤษฎีวรรณคดี และหัวข้อที่สำคัญอื่นๆ ได้แก่ การวิเคราะห์รสในวรรณคดีสันสกฤต ซึ่งถือว่าสำคัญและเป็นที่สนใจของผู้อ่านมาก เนื้อหาทั้งหมดทั้งปวงจึงเน้นที่ “รส” และในเบื้องต้นผู้เขียนได้ปูพื้นฐานความรู้แก่ผู้อ่านเพื่อง่ายต่อการประสานข้อมูลความรู้เกี่ยวกับรสในวรรณคดีสันสกฤตด้วยการกล่าวถึงลักษณะของวรรณคดีตะวันตกกับวรรณคดีสันสกฤต (1990 : 348-350) ในทำนองเปรียบเทียบกันว่า วรรณคดีทั้งสองแตกต่างกัน แต่ทฤษฎีของนักวรรณคดีก็มิได้แตกต่างกันแต่อย่างใด (2549 : 115)

ผู้เขียนยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่า การศึกษาวรรณคดีสันสกฤตนั้นเริ่มจากแนวความคิด 2 กระแส คือ การศึกษาตัววรรณคดีว่ามีความงดงามเพียงใดและการศึกษาผลที่เกิดขึ้นกับใจของผู้อ่าน ผู้ปริทัศน์เห็นว่าในบทนี้ ผู้เขียนได้เน้นนำเสนอผลที่เกิดขึ้นกับใจของผู้อ่าน จึงได้หยิบยกและนำทฤษฎีสตามแนวคิดของภินวคุปตะซึ่งเป็นนักวรรณคดีสันสกฤตในคริสต์ศตวรรษที่ 10 มานำเสนออย่างละเอียดพร้อมกับตัวอย่างการวิเคราะห์เพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจอีกด้วย พร้อมกันนี้ ผู้เขียนยังได้ให้แนวทางการเกิดรสแก่ผู้อ่านอีกว่า คนอ่านวรรณคดีจะเกิดรสได้ ต้องรู้จักเปิดใจกว้างพร้อมที่จะรับรู้สิ่งที่กวีจะจำลองให้อ่าน และต้องมีความสนใจหรืออารมณ์ที่จรรีมาแต่อดีตชาติของแต่ละคนอีกด้วย เมื่อประสานอารมณ์วาสนาของตนเข้ากับอารมณ์จำลองของผู้ประพันธ์แล้วจะทำให้เกิดการรับรู้อารมณ์นั้นในลักษณะอารมณ์สากลของสัตว์โลก มีใจของผู้ใดผู้หนึ่งโดยเฉพาะ หลังจากนั้น รสคืออารมณ์สุนทรีย์จึงจะเกิดขึ้นในใจของผู้อ่าน (2549 : 115-116) ในท้ายบทนี้ ผู้เขียนได้ถ่ายทอดข้อมูลความรู้เกี่ยวกับ “รส” ได้อย่างละเอียด ถัดกัน

และลึกซึ้งเป็นอย่างมาก

ต่อมา เป็นบทที่ 5 ว่าด้วยเรื่อง การวิเคราะหฺรสน ในวรรณคดีไทย บทนี้ผู้เขียนได้เปิดประเด็นใหม่และนับ เป็นการนำร่องแห่งการสร้างสรรค์การใหม่ด้วยการ หยิบยกวรรณคดีไทยขึ้นมามีวิเคราะห์และอธิบายรสโดยใช้ ทฤษฎีสันสกฤตเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ ภายในบทนี้ยังมีหัวข้ออื่นๆ ที่น่าสนใจอีก ได้แก่ การศึกษา อารมณ์ในวรรณคดี ข้อควรคำนึงในการศึกษาวรรณคดีไทย ตามทฤษฎีสันสกฤต การวิเคราะห์รสในวรรณคดีไทยประเภท ต่างๆ และการลองวิเคราะห์รสในสื่อโคคำฉันท์ พอเป็น ตัวอย่างอีกด้วย

ผู้เขียนได้ระบุว่าอารมณ์เป็นธรรมชาติของมนุษย์ ทุกคนและเป็นสาเหตุหนึ่งของวรรณศิลป์ แม้จะมีความแตกต่างกันในแต่ละคน แต่เมื่อได้มีการถ่ายทอดออกเป็นงาน วรรณศิลป์และเมื่อผู้อ่านได้รับรู้แล้ว ก็จะทำให้หน้าที่เป็น อารมณ์สากลที่มีกระแสสื่อกับอารมณ์ของผู้อื่นได้ (2549 : 199-200) ในบทนี้ ผู้เขียนยังได้พูดถึงอารมณ์สากลใน วรรณคดีสันสกฤตและวรรณคดีไทยว่ามีลักษณะที่ คล้ายคลึงกันหลายประการ เช่น เรื่องทัศนคติที่มีต่อ วรรณคดีและกวีก็ไม่ต่างกัน จะเห็นได้ว่า กวีไทยไม่นิยมพูด ถึงเรื่องของตัวเองหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะไว้ใน งานเขียนซึ่งประเด็นนี้ดูจะเหมือนกันกับนักกวีสันสกฤต รวมทั้งการใช้ภาษาที่ไม่ผูกมัดตนเองและไม่แสดงตนให้โดดเด่นออกมาเป็นพิเศษอีกด้วย นับเป็นอารมณ์สากลที่พบทั้ง ในวรรณคดีไทยและวรรณคดีสันสกฤต

ต่อจากนั้น นับว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจเป็นพิเศษ เพราะผู้เขียนได้ลองนำร่องวิเคราะห์และอธิบายวรรณคดี ไทยโดยใช้ทฤษฎีสันสกฤตแห่งวรรณคดีสันสกฤตเป็นเกณฑ์ วิเคราะห์ จากการปริทัศน์ในบทนี้ ทำให้เห็นว่า วรรณคดีมี 5 ประเภท ได้แก่ วรรณคดีพุทธศาสนา วรรณคดีพิธีกรรม วรรณคดีสดุดี วรรณคดีนิราศ และวรรณคดีบันเทิง เมื่อผู้ เขียนได้ลองวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีสันสกฤตแห่งวรรณคดีสันสกฤต แล้วพบว่าวรรณคดีที่ไม่มีเงื่อนไขความเชื่อเป็นกรอบของ เรื่อง เช่น วรรณคดีนิราศ สามารถนำทฤษฎีสันสกฤตมาวิเคราะห์ ได้โดยไม่จำกัดแต่อย่างใด ทำให้เกิดรสแก่ผู้อ่านได้หลากหลาย แต่ถ้าเป็นวรรณคดีที่มีเงื่อนไขความเชื่อเป็นกรอบของเรื่อง เช่น วรรณคดีสดุดี รสวรรณคดีอาจไม่เกิดแก่ผู้อ่านซึ่งมีข้อ

จำกัดคือผู้อ่านและผู้แต่งอยู่คนละยุคสมัยกัน (2549 : 252-253)

ส่วนบทสุดท้ายของหนังสือคือบทสรุป ในบทนี้ผู้ เขียนได้เขียนขมวดใจความสำคัญของสารัตถะทั้งหมดที่มี อยู่ในบทต่างๆ ภายในเล่มให้ผู้อ่านได้มองเห็นภาพรวมอย่าง ชัดเจน ซึ่งสามารถปริทัศน์ข้อสรุปต่างๆ ได้ว่า กวีไทยอาจ ไม่ได้รับอิทธิพลโดยตรงจากทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤตและ แม้ว่ากวีไทยจะได้รับอิทธิพลทั้งด้านเนื้อหาและด้านรูปแบบ จากวรรณคดีสันสกฤตก็ตาม แต่ก็มีได้รับอิทธิพลโดยตรง จากเรื่องทฤษฎีการประพันธ์เพราะวรรณคดีไทยก็มี คุณลักษณะของตนเองเหมือนกัน ส่วนเรื่องอรรถาธิบายเป็นสิ่งที่ ชัดเจนแล้วว่าไทยได้รับอิทธิพลจากวรรณคดีบาลีและจาก คัมภีร์สุโพรถาซึ่งก็ได้จำลองมาจากตำราสันสกฤต อีกทอดหนึ่งเช่นกัน (2549 : 257)

ในตอนท้ายของบทสรุป ผู้เขียนยังได้สรุป ประเด็นสำคัญอีกข้อหนึ่งไว้อย่างชัดเจนว่า วรรณคดีที่จะ เกิดรสแก่ผู้อ่านได้อย่างชัดเจนนั้นจะต้องเป็นวรรณคดีที่ไม่มี เงื่อนไขความเชื่อเป็นกรอบของเรื่อง สามารถนำทฤษฎีสัน สกฤตมาวิเคราะห์ได้โดยไม่จำกัด แต่ถ้าเป็นวรรณคดีสดุดี ฯลฯ ที่ มีเงื่อนไขความเชื่อเป็นกรอบของเรื่อง รสวรรณคดีอาจไม่ เกิดแก่ผู้อ่านที่อยู่ต่างยุคสมัยกันกับผู้แต่ง (2549:259) ประเด็นนี้ผู้ปริทัศน์เห็นคล้ายตามกับผู้เขียนอย่างมิต้อง สงสัยเพราะเป็นความจริงแท้ เนื่องจากเมื่อคนแต่งวรรณคดี และคนอ่านวรรณคดีเรื่องนั้นเกิดหรืออยู่ต่างสมัยกันแล้ว รส การอ่านวรรณคดีอาจไม่เกิดก็เป็นไปได้ เพราะว่าผู้อ่าน วรรณคดีอาจไม่ทราบหรือรับรู้บริบทการแต่งวรรณคดีเรื่องนั้น จึงไม่รู้สึกลึกซึ้งอันเป็นเหตุให้เกิดรสจากการอ่านวรรณคดี ยากขึ้น หรืออาจไม่เกิดรสจากการอ่านวรรณคดีเลย ก็เป็น ไปได้เช่นเดียวกัน

จากการปริทัศน์หนังสือเล่มดังกล่าว โดยส่วน ตัวผู้ปริทัศน์เห็นว่า หนังสือของผู้เขียนเล่มนี้เป็นหนังสือ ที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์อย่างมาก เนื่องจากผ่านการ ร้อยเรียงอย่างสมบูรณ์แบบทั้งด้านเนื้อหา ภาษา รูปแบบ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องที่ผู้เขียนได้บรรจงนำเสนอและ ถ่ายทอดแก่ผู้อ่าน ผู้ปริทัศน์จึงสามารถกล่าวได้ว่า หนังสือ นี้เป็นหนังสือที่มีความงามทั้งในเบื้องต้น ท่ามกลาง และงาม ในที่สุดคือตั้งแต่บทแรกจนถึงบทสุดท้าย จึงควรค่าแก่การ

ยกย่องในวงวิชาการภาษาและวรรณคดีไทยเป็นอย่างยิ่ง

หากจะพิจารณาจากความรู้และประสบการณ์ของผู้เขียนที่สามารถนำเสนอและถ่ายทอดความดีเด่นขององค์ความรู้ใหม่ผ่านหนังสือชื่อ “การวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต” ให้แก่ผู้อ่านได้อย่างยอดเยี่ยมนั้น ได้พบว่า ปัจจุบันผู้เขียนเป็นศาสตราจารย์เกียรติคุณที่มีความเชี่ยวชาญทั้งภาษาและวรรณคดีสันสกฤตและภาษาและวรรณคดีไทย ตามประวัติของท่านผู้เขียนสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทและระดับปริญญาเอก สาขาวิชาภาษาสันสกฤตและอินเดียศึกษา (Sanskrit and Indian Studies) จากมหาวิทยาลัยโตรอนโต (Toronto) ประเทศแคนาดา (Canada) และผู้เขียนได้ศึกษาวิจัยและสอนด้านภาษาและวรรณคดีสันสกฤตมาเป็นเวลานาน จึงหายสงสัยว่า ทำไมผู้เขียนจึงเชี่ยวชาญด้านภาษาและวรรณคดีสันสกฤตเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ผู้เขียนยังสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีและระดับปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย จากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีกด้วย จึงหมดคำถามเช่นเดียวกันว่า ทำไมผู้เขียนจึงเป็นยอดนักภาษาและวรรณคดีไทยที่หาผู้เปรียบได้ยากในสมัยนี้

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อผู้เขียนได้นำทฤษฎีสันสกฤตโดยเฉพาะรสแห่งวรรณคดีสันสกฤตมาวิเคราะห์และอธิบายในวรรณคดีไทยเป็นครั้งแรก จึงทำให้เกิดปรากฏการณ์แปลกใหม่ในวงการศึกษาภาษาและวรรณคดีเป็นอย่างมาก จนหนังสือเล่มนี้ได้รับความสนใจและเป็นที่รู้จักเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันไม่เฉพาะแต่กลุ่มผู้ศึกษาภาษาและวรรณคดีสันสกฤตและผู้ศึกษาภาษาและวรรณคดีไทยเท่านั้น แต่ยังเป็นที่น่าสนใจของผู้อ่านทั่วไปอีกด้วย หากผู้อ่านได้ลองอ่านหนังสือเล่มนี้แล้วนึกหลังตาถึงประเด็นสารัตถะสำคัญๆ ที่ผู้เขียนได้นำเสนอและถ่ายทอดไว้ทั้งหมดนั้น ผู้อ่านจะพบบ่องค์ความรู้ใหม่ในหนังสือเล่มดังกล่าว นั่นคือ แนวความคิดใหม่ต่อการวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามทฤษฎีโดยเฉพาะทฤษฎีรสแห่งวรรณคดีสันสกฤต อันเป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจวรรณคดีไทยได้ดีขึ้น

สารัตถะต่างๆ ในหนังสือชื่อว่า “การวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต” โดยผู้เขียนคือศาสตราจารย์ ดร.กุสุมา รัชชมณี ที่ผู้ปริทัศน์ได้ประมวลนำเสนอแก่ผู้อ่านข้างต้นนั้น นับว่าเป็น “ยอดสารัตถะ” ที่ปรากฏภายในเล่มซึ่งมีความยาว 296 หน้า ดังนั้น ผู้ปรารถนาความรู้ทั้งหลายจึงไม่ควรพลาดการอ่านหนังสือเล่มดังกล่าวโดยเด็ดขาด

เอกสารอ้างอิง

- กุสุมา รัชชมณี. (2549). *การวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามแนวทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาวิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Macdonell, A. (1990). *A History of Sanskrit Literature*. Delhi: Motilal Banarsidass.